

Nuori isohaarahaukka on alapuolelta varsin vaalea, mutta jopa samalla aikuistakin kontrastikkaampi. Nuorelle on myös ominaista kokonainen tumma subterminaalivyö pyrstössä.

Iso-Britannia 4.2.2009. JYRKI NORMAJA

Aikuinen isohaarahaukka on kauttaaltaan alapuolelta tumman punaruskea alaperää ja pyrstön alapeitinhöyheniä myöten. Huomaa erona haarahaukkaan viisi harittavaa käsisulkaa sekä hyvin laajat ja suurelta osin kuviottomat valkoiset laikut käsisivellä.

Iso-Britannia 4.2.2009. JYRKI NORMAJA

Isohaarahaukka

on alkukevään säväyttäjä

Näyttävän isohaarahaukan havainnot painottuvat maaliskuu–huhtikuulle.

Harvinaisuuksista kiinnostuneiden keskuudessa isohaarahaukka onkin

yksi puhutuimmista lajeista alkukevään muutonseurantapaikoilla.

Isohaarahaukka on alkukevään laji. Varhaisimmat havainnot lajista on tehty jo maaliskuun alkupuolella, ja kaikista havainnoista lähes neljännes on maaliskuulta. Kun mukaan otetaan huhtikuu, havainnot kattavat noin kaksi kolmasosaa kaikista Suomessa nähdystä isohaarahaukoista. Viime vuonna laji yllätti näyttäytymällä ensi kertaa talvikuukausina.

Havaintoja isohaarahaukasta on viime vuosina tehty entistä enemmän, vaikka selvä huippuvuosi osui jo vuoteen 1992, jolloin havaittiin kaikkiaan 11 yksilöä. Suomessa nähtyjen isohaarahaukkojen lounaiseen alkuperään viittaa havaintojen painottuminen maan lounaisimpaan osaan. Lin-

jan Kristiinankaupunki–pääkaupunkiseutu pohjoispuolelta on vain muutama havainto. Suomen pohjoisin havainto on Raahesta ja Siikajoelta 28.4.2011, itäisimmät havainnot ovat puolestaan Kesälahdesta ja Kiteeltä.

Runsastuu pohjoisessa, taantuu etelässä

Isohaarahaukka on yksi eurooppalaisimmista linnuista, sillä lajin pesimäalue ulottuu vain niukasti Aasian ja Afrikan puolelle. Lisäksi Kap Verden saarilla esiintyy äärimmäisen harvinainen tai mahdollisesti jo sukupuuttoon kuollut alalaji *Milvus milvus fasciicauda*, jonka taksonominen asema on kiistanalainen:

joissakin yhteyksissä sitä on pidetty omana lajina, toisinaan alalajikin on kyseenalaistettu. Isohaarahaukan muut populaatiot luetaan nimialalajiin *M. m. milvus*. Pesivän kannan kooksi arvioitiin vuonna 2009 vain 21 000–25 000 paria. Lajin tärkeät pesimäpopulaatiot Espanjassa, Ranskassa ja Saksassa ovat pienentyneet. Samaan aikaan laji on paikoin nopeasti runsastunut: esimerkiksi Ruotsissa pesi toissa vuonna jo noin 2 500 paria. Eräiden pohjoisten populaatioiden kasvu ei ole kuitenkaan pystynyt kompensoimaan kokonaiskannan pienenemistä. Lajia pidetäänkin maailmanlaajuisesti silmälläpidettävänä.

Isohaarahaukka on lähinnä paikkalintu ja lyhyenmatkan muuttaja. Monien muiden

Jotkut aikuiset haarahaukat ovat alapuolelta lähes isohaarahaukkamaisen punaruskeita, mikä voi johtaa ajatukset isohaarahaukkaan. Tämän linnun pyrstöstä puuttuu myös keskimmäisiä pyrstösulkia, minkä vuoksi pyrstön lovi vaikuttaa hyvin syvältä. Huomaa kuitenkin melko voimakkaasti kuvioitu käsisiiven vaalea alue sekä sormimaisesti harjittava kuudenneksi uloin käsisulka. Espanja 14.4.2011. HANNU HUHTINEN

toja laajalla alueella. Todellisen yksilömäärän arviointia helpottaisi, jos havainnoijat merkitsisivät muistiin havaitsemistaan isohaarahaukoista mahdollisia yksilötuntemerkkejä, esimerkiksi puuttuvia tai katkenneita siipisulkia. Sama koskee myös monia muita isoja petolintuja.

lajien tapaan pohjoiset populaatiot muuttavat pidemmän matkan kuin eteläiset. Isohaarahaukka talvehtii kuitenkin säännöllisesti myös pohjoisimmilla pesimäalueillaan Etelä-Ruotsissa. Huolimatta lyhyistä muuttomatkoistaan ja siitä, että suuret petolinut yleensä karttavat vesistöjen ylityksiä, isohaarahaukka on havaittu muun muassa kerran Islannissa ja useita kertoja Azoreilla.

Määrittäminen vaatii tarkkuutta

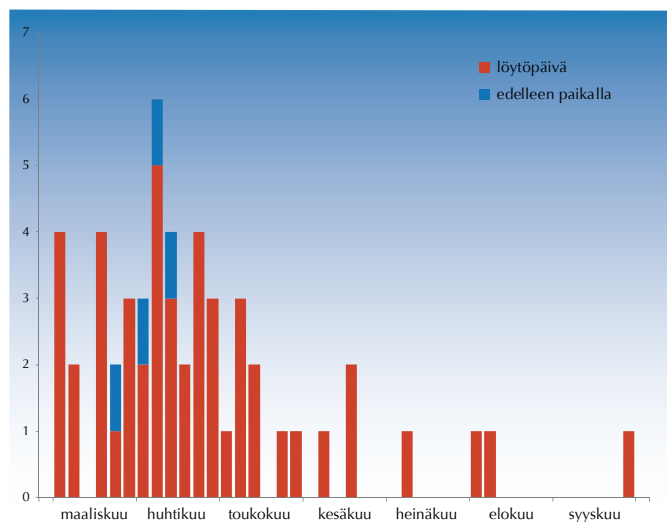
Lähisukulaisensa haarahaukan tavoin isohaarahaukka on varsin kevytliikkeinen iso petolintu ja ilman suoraa kokovertailua voi olla vaikea hahmottaa lajin olevan samaa kokoluokkaa kalasääsken kanssa. Määrittämisessä keskeisin ongelma on erottaminen haarahaukasta, mutta rareiteetikomitealle tehtävässä ilmoituksessa olisi hyvä perustella erot myös muihin päiväpetolintuihin, esimerkiksi ruskosuohaukkaan.

On hyvä muistaa, että haarahaukklajien tiedetään risteytyneen. Tärkeimpiä haarahaukasta erottavia tuntomerkkejä ovat siipien, pyrstön sekä vatsapuolen väriyksen yksityiskohdat ja tarkat värisävyt sekä siiven sormimaisten harittajien lukumäärä. Isohaarahaukalla ei myöskään pitäisi koskaan olla haarahaukkamaista tummaa maskia silmän takana. Maastos-

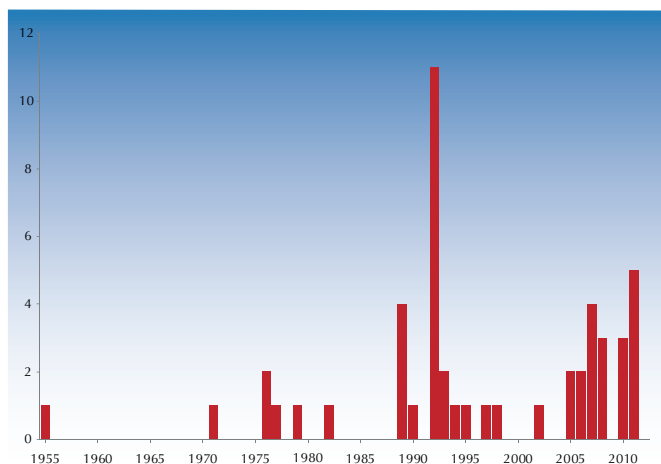
sa on vaikea täsmällisesti arvioida pyrstön loven syvyyttä, ja se onkin tuntomerkkinä toisarvoinen, vaikka se usein lomakkeilla mainitaankin. Istuvalla linnulla kannattaa sen sijaan kiinnittää huomiota pyrstön- ja siivenkärjen suhteeseen: haarahaukalla ne ovat suunnilleen samalla tasalla, kun taas isohaarahaukalla pyrstön kärki ulottuu huomattavasti pidemmälle.

Isohaarahaukan iänmäärittäminen maastossa melko vaikeaa ja edellyttää yleensä erinomaisia havainto-oloja. Nuorilla linnuilla pupun punaruskeat osat ovat sävyllään vaaleampia ja kellertävämpiä kuin aikuisella, mikä tekee linnusta huomattavasti kontrastikkaamman. Erityisesti alaperä on vaalea verrattuna aikuiseen ja väri sulautuu pyrstön alapintaan. Nuorilla on myös pyrstössä tumma subtermiinalivyö ja isoissa peitinhöyhenissä vaaleat kärjet sekä siiven alla että päällä. Nämä tosin kuluvat talven mittaan ja voivat keväällä olla hyvin vaikeasti havaittavissa. Alapuolen viirutus on nuorella vaaleaa ja leveää, aikuisella puolestaan mustaa ja kapeaa. Kevättä kohden mentäessä tämän tuntomerkin merkitys tosin vähenee erityisesti rinnan osalta, koska nuoret isohaarahaukat sulkivat ruumiinhöyheniään aikuisen tyyppiseksi jo loppusyksystä alkaen.

Isohaarahaukka on hyvin näyttävä laji ja samoista yksilöistä tehdään usein havain-

Havainnot isohaarahaukasta painottuvat voimakkaasti kevääseen. Ainoa rareiteetikomitean tarkastama syyshavainto on syys-lokakuun vaihteesta 1992 Kirkkonummelta. Vuoden 2012 loppuun kootuista havainnoista puuttuu viime vuonna ensi kertaa tammikuussa havaittu isohaarahaukka.

Rareiteetikomitea on hyväksynyt vuoden 2012 loppuun mennessä havainnot 48 isohaarahaukasta. Lisäksi vanhoja, ennen komitean perustamista tehtyjä tarkastamattomia havaintoja on viidestä yksilöstä. Viime vuodelta on ilmoitettu useita yksilöitä, mutta näiden havaintojen tarkastus on vielä kesken. Huippuvuoteen 1992 ei kuitenkaan ylletä.